

Valtioneuvoston päätös

valtakunnallisista tavoitteista sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle vuosille 2023-2026

Valtioneuvosto vahvistaa valtakunnalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle seuraavasti:

Valtakunnalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle

1. Palvelut on järjestetty yhdenvertaisesti ja laissa säädetyt oikeudet turvaten

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita uudistamalla pyritään turvaamaan yhdenvertaiset palvelut koko väestölle. Palveluissa huomioidaan eri asiakasryhmien tarpeet sekä edistetään eri ryhmien yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti.

Kaikki asiakasryhmät saavat laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja. Tuolloin asiakas saa tarpeensa mukaista palvelua oikea-aikaisesti ja oikeassa paikassa. Palvelujen käyttäjien itsemääräämisoikeutta vahvistetaan sekä kiinnitetään erityistä huomiota monialaisia tai paljon palveluja tarvitsevien henkilöiden palvelujen kehittämiseen.

Hyvinvointi- ja terveyseroja kavennetaan sekä edistetään ja ylläpidetään väestön hyvinvointia, terveyttä, toiminta- ja työkykyä sekä sosiaalista turvallisuutta. Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamisessa huomioidaan alueelliset eroavaisuudet.

Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Lisäksi saamelaisilla on perustuslain mukainen oikeus käyttää saamen kieltä viranomaisessa. Kielellisten oikeuksien toteutumista tuetaan ja vahvistetaan erityisesti ruotsin ja saamen kielellä sekä viittomakielellä huomioiden lisäksi muut kieliryhmät sekä alueelliset erityispiirteet. Suomessa käytetään myös useita vähemmistökieliä ja käytettyjen kielten moninaisuus on lisääntynyt viime vuosina. Haasteena on kielellisten oikeuksien toteutuminen, kielten käyttömahdollisuuksien vähentyminen sekä kielten elinvoimaisuus.

Sukupuolten tasa-arvon tulee toteutua sosiaali- ja terveyspalveluissa ja tasa-arvoa tulee edistää aktiivisesti. Hyvinvointialueilla tulee valmistella toiminnallinen ja henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma ja sen laatiminen tehdään yhdessä henkilöstön edustajien kanssa tasa-arvoain mukaisesti.

2. Erityisesti perustason palvelujen toimintavarmuus vahvistuu ja integraatio lisääntyy

Palvelujen saatavuus ja hoitoon pääsy vaihtelevat sosiaali- ja terveyspalveluissa koko maassa. Erityisesti perusterveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen tulisi olla jokaisen saavutettavissa oikea-aikaisesti ja laadukkaasti, vaikka koronapandemia on lisännyt entisestään hoito-, kuntoutus- ja palveluvelkaa.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen toimintavarmuutta vahvistetaan entisestään. Palvelujen toimintavarmuus turvataan järjestämisvastuun siirtyessä ja hyvinvointialueiden toiminnan alkaessa. Toimintavarmuus turvataan erityisesti häiriö- ja poikkeustilanteissa.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen integroimisella tavoitellaan palvelujen sujuvuuden, jatkuvuuden ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten yhteistyön lisäämistä. Integroiduissa sosiaali- ja terveyspalveluissa asiakkaalle muodostuu kokonaisuus hänen tarvitsemistaan palveluista. Pelastustoimen ja terveystoimen yhteistyön kautta voidaan varmistaa laadukkaat ensihoitopalvelut. Digitaaliset ratkaisut mahdollistavat nopean ja sujuvan tiedonsaannin ja asioinnin silloin kun fyysistä palvelua ei tarvita. Tiedonhallinta ja tietojärjestelmät tukevat sosiaali- ja terveyspalvelujen saumatonta ja asiakaslähtöistä toteuttamista, mm. lisäämällä asiakkaiden ja vähentämällä ammattilaisten osuutta palveluissa, joissa se on mahdollista.

Erityisesti perustason palvelujen kehittäminen on tärkeää. Palvelujärjestelmän rakennetta uudistetaan ja otetaan käyttöön uusia monialaisia ja moniammatillisia toimintamalleja, joiden avulla voidaan edistää ihmisten terveyttä ja hyvinvointia. Lisätään matalan kynnyksen palveluja, jotka vastaavat paremmin haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tarpeisiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten työnjakoa, toimintatapoja ja yhteistyötä kehitetään.

Vahvistetaan väestön omaa toimijuutta, tietoisuutta ja osallisuutta omaan elämäänsä, terveyteen ja sekä työ- ja toimintakykyyn liittyvissä asioissa. Asiointiprosesseja ja polkuja sujuvoitetaan ja tehostetaan asiakaslähtöisesti.

3. Osaavan henkilöstön saanti turvataan sekä vahvistetaan sosiaali- ja terveysalan veto- ja pitovoimatekijöitä

Sosiaali- ja terveysalan osaavan henkilöstön saatavuus näyttäytyy tulevaisuudessa haasteellisenä. Ilman osaavaa henkilöstöä sosiaali- ja terveyspalveluja ei voida järjestää laadukkaasti. Hyvinvoiva henkilöstö tuottaa asiakkaille hyvinvointia. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi ja sosiaali- ja terveysalan veto- ja pitovoimatekijöiden vahvistamiseksi tarvitaan yhteistyössä sekä kansallisia että alueellisia toimia.

Henkilöstön saatavuus, riittävyys ja pysyvyys varmistetaan ja käynnistetään toimet riittävän henkilöstön turvaamiseksi. Sosiaali- ja terveysalan koulutus on tärkeä tekijä varmistettaessa väestön palvelutarvetta vastaava henkilöstön määrä ja osaaminen.

Sosiaali- ja terveysalan veto- ja pitovoimatekijöitä parannetaan. Otetaan käyttöön työn motivaatiota lisääviä toimenpiteitä. Lisätään ammattilaisten osallisuutta ja hyödynnetään ammattilaisten osaamista ja näkemystä toiminnan kehittämisessä.

Sosiaali- ja terveysalalla kiinnitetään erityistä huomiota työn tekemisen edellytyksiin, työolosuhteisiin, työhyvinvointiin ja johtamiseen. Henkilöstön työolosuhteiden on oltava kestävä. Tähän sisältyy psykososiaalisten riskitekijöiden vähentämiseen ja työturvallisuuden lisäämiseen tähtäävä työ.

4. Toiminta on taloudellisesti kestävä

Hyvinvointialueiden laskennallinen ja yleiskatteinen valtion rahoitus luo raamit toiminnalle. Laskennalliseen rahoitusmalliin on sisällytetty tavoite kustannusten nousun hillinnästä. Pitämällä huolta julkisen talouden kestävydestä turvataan laadukkaat palvelut myös tuleville sukupolville. Vuodesta 2025 eteenpäin rahoitus talousarviovuodelle ei tule olemaan täysimääräinen suhteessa väestön palvelutarpeen arvioituun kasvuun.

Rahoitusmalli luo ennakoitavan näkymän rahoituksen tulevaan tasoon ja turvaa riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut, toiminnan kehittämisen sekä tarkoituksenmukaiset investoinnit.

Rahoituksen jälkikäteinen kustannusten tarkistus turvaa sen, että laskennallinen rahoitus ei erkanee toteutuneista kustannuksista. Alueilla on oikeus lisärahoitukseen.

Hyvinvointialueiden investoinneissa huomioidaan hyvinvointialueiden keskinäisen yhteistyön tuomat mahdollisuudet sekä huolehditaan, että kyky rahoittaa investointeja pysyy riittävänä. Etusijalla ovat investoinnit, jotka mahdollistavat uusien toimintatapojen myötä kustannushyötyjä, parantavat palvelujen saatavuutta ja edistävät hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä.

5. Kustannusten kasvua hidastetaan suhteessa palvelutarpeen kasvuun ja painotusta siirretään ennaltaehkäisevään työhön

Sosiaali- ja terveystalouden palvelujen järjestämisen osuus julkisista kokonaismenoista on merkittävä. Väestön ikääntyessä ja syntyvyyden pysyessä matalalla tasolla huoltosuhde heikkenee, mikä haastaa hyvinvointivaltion rahoituspohjaa.

Laadukkaat ja yhdenvertaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tuotetaan mahdollisimman tehokkaasti ja taloudellisesti. Kustannusten kasvua pyritään hidastamaan suhteessa palvelutarpeen kasvuun löytämällä vaikuttavampia tapoja järjestää ja tuottaa palveluja sekä kohdentamalla palveluja mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti ja vaikuttavasti. Lisäämällä toiminnan vaikuttavuutta erityisesti kuntoutuksen ja päihde- ja mielenterveyspalvelujen osalta sekä parantamalla hoitoon pääsyä ja ehkäisemällä kansansairauksia parannetaan asukkaiden hyvinvointia ja vähennetään tarvetta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluille. Digitalisaation mahdollisuudet hyödynnetään.

Ennaltaehkäisevä työ ja terveyden edistäminen ovat keskiössä kustannusten kasvun hillitsemisessä. Painopistettä siirretään ongelmien varhaiseen ratkaisemiseen ja ennaltaehkäisyyn. Ennaltaehkäisyä tehdään asiakaslähtöisesti ja yhteistyössä kaikkien toimijoiden kanssa pitäen sisällään kunnat, yritykset ja kolmas sektori. Vahvistetaan vaikuttavia ennaltaehkäiseviä ja varhaisen vaiheen puuttumisen mahdollistavia palveluja.

6. Kansallisessa ja alueellisessa ohjauksessa painottuu vaikuttavuusperustaisuus

Vaikuttavuusperustaisen ohjauksen tavoitteena on luoda rajallisten resurssien rajoissa palvelurakenne, joka palvelee väestön terveyttä ja toimintakykyä mahdollisimman hyvin. Vaikuttavuuden ohjaamiseen tarvitaan tietoa palvelujen vaikutuksista. Vaikuttavuustiedon avulla ohjauksessa voidaan huomioida entistä paremmin sosiaali- ja terveystaloukselle asetetut tavoitteet sekä suunnata palvelut ja toimenpiteet tarkoituksenmukaisesti.

Sosiaali- ja terveystalouden palvelut rakennetaan ja niitä ohjataan siten, että palvelut ovat sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta vaikuttavia. Vaikuttavuusperustaisuudella tarkoitetaan toiminnan ohjaamista toiminnasta kerätyn tiedon avulla. Vaikuttavuusperustaisesta ohjauksesta tehdään sekä kansallisella että alueellisella tasolla asiakkaan ja potilaiden kautta. Asetettujen tavoitteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan vaikuttavuustietoa vasten.

Alueellisella ja kansallisella tasolla luodaan vaikuttavuusperustaisen ohjauksen mahdollistavia toimintamalleja ja rakenteita.

7. Hyvinvointialueiden ja kuntien sekä muiden toimijoiden välillä on toimivat yhteistyörakenteet ja toimintakäytännöt

Hyvinvointialueilla ja kunnilla sekä muilla toimijoilla on useita yhdyspintoja, joissa yhteistyörakenteet ja yhteiset toimintakäytännöt mahdollistavat vaikuttavan yhteistyön terveyden, työ-

ja toimintakyvyn, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämässä sekä palvelujen järjestämisessä.

Hyvinvointialueiden keskinäinen yhteistyö sekä hyvinvointialueiden ja kuntien sekä muiden toimijoiden välinen toimiva yhteistyö on tärkeää. Näin varmistetaan sujuvasti yhteen toimivat palvelut. Erityisesti siirtymän alussa, hallinnon ja rakenteiden muuttuessa tarvitaan uudenlaisia toimintamalleja, johtamista ja yhteistyötä hyvinvointialueiden ja kuntien sekä muiden toimijoiden välillä. Hyvinvointialueiden ja kuntien sekä muiden toimijoiden välille muodostetaan toimivat yhteistyörakenteet ja sovitaan toimintakäytännöistä.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistyössä tarvitaan eri toimijoiden laajaa yhteistyötä, alueellisia yhteistyörakenteita ja yhteisesti sovittuja toimintakäytänteitä. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen on kokonaisvaltaista sisältäen hyvinvoinnin, terveyden ja arjen turvallisuuden eri alueet sekä taustatekijöihin vaikuttamisen olemassa olevien strategialinjausten mukaisesti. Työssä otetaan huomioon alueiden erityispiirteet.

8. Valmiussuunnittelu ja varautuminen toteutuvat kansallisesti yhtenäisiin perusteisiin pohjautuen

Väestölle turvataan terveyden ja toimintakyvyn kannalta keskeiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä terveellinen elinympäristö kaikissa olosuhteissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin johtaa, valvoo ja yhteensovittaa sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuden tilannekuva saadaan kattavasti viiden valmiuskeskuksen mallin avulla ja hälytysjärjestelyistä ja tilannekuvan vaihtamisesta sovitaan yhteistyöalueen hyvinvointialueiden kesken, valmiuskeskusten kesken ja sosiaali- ja terveysministeriön valmiusyksikön kanssa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisten periaatteiden mukaisesti yhteistyöalueelle luodaan rakenteet valmiussuunnittelun ja varautumisen ohjaukselle yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksen kanssa.

Hyvinvointialueella perustetaan ja on toiminnassa valmiuden ja varautumisen yhteistyöryhmä. Hyvinvointialueen valmiussuunnitelma viedään Valsu-portaaliin ja valmiussuunnitelmassa huomioidaan valmiustasot.

Hyvinvointialueet huolehtivat kriittisten tietojärjestelmien toimintavarmuudesta ja turvallisuudesta riskiperusteisesti hyödyntäen alan parhaita käytäntöjä sekä viranomaisten antamia ohjeita.

9. Toiminnassa tunnistetaan mahdollisuuksia sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäviin toimiin sekä keinoja ilmastonmuutoksen hillitsemiseen

Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnassa ja päätöksenteossa on tärkeä ottaa huomioon sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyuden tasapaino. Hyvinvointitalouden lähestymistapa mahdollistaa kestävästi hyvinvoinnin ja talouskasvun lisäämisen samaan aikaan.

Hyvinvointialueilla on mahdollisuus tehdä paikallisia toimia, jotka ovat sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäviä. Nämä toimet edellyttävät usein hallintosektorit ylittävää yhteis-

työtä sekä paikallista yhteistyötä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat sopeuttavat omaa toimintaansa ja huomioivat sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyuden julkisissa hankinnoissa.

Ilmastonmuutoksella on sekä suoria että välillisiä vaikutuksia väestön hyvinvointiin ja terveyteen. Sosiaali- ja terveydenhuollossa varaudutaan ilmastonmuutoksen hyvinvointi- ja terveysvaikutuksiin sekä tunnistetaan mahdolliset uhkakuvat ja haavoittuvat ryhmät. Sosiaali- ja terveydenhuollon sopeutumistoimien hyötyjä ja kustannuksia on tärkeä arvioida sekä kartoittaa niihin liittyviä tietotarpeita. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen alueelliset erityispiirteet huomioidaan sekä määritellään keinot, miten toiminnassa voidaan huomioida ilmastonmuutokseen sopeutuminen.

10. Palvelujärjestelmään sekä perusterveyden ja sosiaalihuollon palveluihin liittyvä tutkimus- ja kehittämistoiminta vahvistuu

Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus- ja kehittämistoiminta vahvistaa päätöksenteon tietopohjaa ja mahdollistaa tiedon järjestelmällisen hyödyntämisen sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisessä. Tietopohja koostuu moninaisesta tiedosta, jota saadaan eri tietolähteistä. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan tavoitteena on vahvistaa hyvinvoinnin perustaa, turvata hyvinvointi kaikille sekä tukea tervettä ja turvallista elinympäristöä.

Vahvistamalla erityisesti palvelujärjestelmän ja perustason palveluihin liittyvää tutkimusta, kehittämistä ja vaikuttavuutta voidaan tukea monialaisuutta ja palvelujen yhteensovittamista, vaikuttavuutta sekä asiakas- ja potilasturvallisuutta. Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus- ja kehittämistoiminnassa vahvistetaan erityisesti perustason palveluihin, perusterveydenhuoltoon ja sosiaalihuoltoon liittyvää tutkimusta ja kehittämistä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta organisoidaan eri tasoilla laaja-alaisena yhteistyönä tiedolla johtamisen, näyttöön perustuvan toiminnan ja osaamisen johtamisen tukirakenteina. Varmistetaan samalla määrämuotoiset menettelytavat yhteistyölle ja yhteistoiminnalle korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten, sosiaalialan osaamiskeskusten ja sosiaali- ja terveyspalveluita tuottavien yhteisöjen kanssa.

11. Kansallisesti ja yhteistyöalueen tasolla suunniteltu tiedonhallinta ja digitalisaatio tukevat tavoitteiden saavuttamista ja asiakaslähtöistä toiminnan uudistamista

Tiedonhallinnan kehittyminen ja digitalisaatio tukevat sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kansallisesti ja etenkin alueellisesti toteuttamaa palvelujen ja toiminnan kehittämistä. Ne auttavat osaltaan saavuttamaan muita kansallisia sosiaali- ja terveydenhuollon sisällöllisiä ja kehittämiseen liittyviä tavoitteita ja muodostavat asiakkaalle yhdenmukaisen kokonaisuuden.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan kehittämistä toteutetaan yhteistyössä kansallisten, alueellisten ja YTA-tason toimijoiden kanssa tukeutuen kansallisesti toteutettuihin tietojärjestelmäpalveluihin ja alueiden yhteiskäyttöisiin palveluihin (erityisesti DigiFinland Oy:n tuottamiin). Yhteistyöalueen hyvinvointialueet laativat osana YTA-sopimustaan yhteisen suunnitelman siitä, miten tietojärjestelmien uudistamisen edellyttämät hankinnat ja käyttöön-otot toteutetaan yhteistyössä.

Pitkän aikavälin tavoitteena on, että merkittävät tietojärjestelmät toteutetaan YTA-tasoisesti. Erityisesti yhteistyötä tulisi tehdä asiakas- ja potilastietojärjestelmien laaja-alaisen uudistamisen yhteydessä.

Kansallista ja alueellista sote-tietotuotantoa kehitetään siten, että se mahdollistaa viranomais-
ten seuranta-, arviointi-, ohjaus- ja valvontatyön sekä hyvinvointialueiden vaikuttavuusperus-
taisen johtamisen. Tietojohtamiseen liittyvien ICT-ratkaisujen kehittämisessä pyritään mah-
dollisimman laajaan yhteistyöhön.

Kaikessa kehittämisessä huomioidaan tietoturvallisuus.

12. Voimaantulo

Tämä päätös tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2023.

Helsingissä 1 päivänä joulukuuta 2022

Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru

Osastopäällikkö Kari Hakari